

Nr 79.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anordnande av skyddsrum för vissa museisamlingar; given Stockholms slott den 23 februari 1940.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Gösta Bagge.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 23 februari 1940.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ.

Efter gemensam beredning med cheferna för försvars- och handelsdepartementen anför härefter chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Bagge:

I 1940 års statsverksproposition (kapitalbudgeten, bilaga 7, punkten 1) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde varda riksdagen förelagd, beräkna för budgetåret 1940/41 till anordnande av skyddsrum för vissa museisamlingar i Stockholm ett reservationsanslag av 500,000 kronor.

Sedan utredning i ärendet numera verkstälts, tillåter jag mig ånyo anmäla detsamma.

Kungl. Maj:t bemyndigade den 21 augusti 1939 chefen för ecklesiastikdepartementet att tillkalla en sakkunnig för att inom departementet biträda med utredning av frågan rörande gemensamma åtgärder för vissa

museisamlingars i Stockholm skyddande i händelse av krig eller krigsfara och därmed sammanhängande frågor.

Med stöd av nämnda bemyndigande tillkallades för ändamålet den 29 augusti 1939 intendenten vid tekniska museet i Stockholm T. Althin, vilken med skrivelse den 12 januari 1940 överlämnat utredning och förslag i ämnet. Vid utredningen har den sakkunnige samrått med vederbörande museiinstitutioner.

Innan jag redogör för utredningens innehåll, må erinras, att Kungl. Maj:t genom cirkulär den 15 december 1939 (Svensk författningssamling nr 948) meddelat vissa bestämmelser om skyddande vid krig eller krigsfara av arkivalier, samlingar m. m. Enligt dessa bestämmelser skall statlig myndighet, som innehar sådana arkivalier, samlingar och andra föremål, för vilkas skyddande vid krig eller krigsfara undanförande till annan ort än den, där föremålen eljest äro förvarade, eller till annan byggnad å förvaringsorten anses erforderligt, årligen hos luftskyddsinspektionen göra framställning om att bliva upptagen i särskild evakueringsplan. Efter samråd med chefen för försvarsstaben skall luftskyddsinspektionen för nästkommande år uppgöra sådan evakueringsplan. Kungl. Maj:t förordnar om planens verkställighet, helt eller delvis. Vederbörande myndighet skall med myndighet eller enskild söka träffa preliminär överenskommelse om ianspråktagande av för evakueringen erforderligt förvaringsutrymme, vilken överenskommelse skall underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Genom beslut den 19 januari 1940 har Kungl. Maj:t förordnat, att nämnda bestämmelser skola äga i huvudsak motsvarande tillämpning å Cypernexpeditionens fyndmaterial, egyptiska museet, Hallwylska museet, husgerådskammaren, musikhistoriska museet, nordiska museet, stiftelsen Thielska galleriet och tekniska museet.

Vidare bör erinras om att i propositionen nr 83 till 1939 års urtima riksdag förutsatts, att de utgifter för transporter, resor och lokalhyror, som föranledas av ett undanförande till andra orter av de ifrågavarande samlingarna, skola bestridas från det å förskottsstat för försvarsväsendet m. m. under sjunde huvudtiteln upptagna anslaget till engångsanskaffning av materiel för civilbefolkningens skydd m. m. Detsamma bör enligt nämnda proposition gälla i fråga om lokalhyror för de offentliga myndigheter, vilkas lokaler icke äro inordnade under statens allmänna fastighetsfond. För de myndigheter åter, vilkas lokaler ingå under fastighetsfonden, böra enligt propositionen utgifterna för lokalhyror påföras fonden. Urtima riksdagen har lämnat vad sålunda anförts utan erinran.

I den nu föreliggande utredningen avses — förutom de i Kungl. Maj:ts beslut den 19 januari 1940 angivna museiinstitutionerna — följande

museer, nämligen nationalmuseet, livrustkammaren, statens historiska museum, ostasiatiska arkeologiska samlingarna, armémuseet och sjöhistoriska museet. Naturhistoriska riksmuseet och statens etnografiska museum ha vid utredningen icke tagits i beräkning. Beträffande dessa institutioner erinrar den sakkunnige, att särskild utredning genom byggnadsstyrelsens försorg påginge rörande skyddsrum i institutionernas närhet.

Utredningsmannen anför, att alla de nu nämnda museerna ägde möjlighet att vid krig eller krigsfara flytta elitsamlingarna till lämpliga platser och byggnader utanför Stockholm. Emellertid vore det oundgängligen nödvändigt att för ändamålet äga tillgång till permanenta fullträffsäkra skyddsrum. Utredningen utmynnar i förslag om anordnande för ändamålet av en i berg insprängd skyddsrumsanläggning för en kostnad, inklusive tillfartsleder, av 440,000 kronor.

Under hänvisning i övrigt till betänkandet bilagda ritningar, tekniska utredningar och kostnadsberäkningar har utredningsmannen yttrat bland annat följande:

Vid beräkningen av det för skyddsrumsanläggningen erforderliga utrymmet hade den sakkunnige utgått från uppgifter, vilka från vederbörande museiinstitutioner lämnats beträffande utrymmesbehovet för museernas elitsamlingar. Från samtliga institutioners sida hade framhållits, att endast minimisiffror uppgivits, varför varje kubikmeter, som ytterligare kunde erhållas, vore synnerligen betydelsefull.

Det syntes nödvändigt, anför utredningsmannen, att man fasthölle vid att endast elitsamlingarna överfördes till skyddsrumsanläggningen. Det torde dock böra understrykas, att utöver elitsamlingarna funnes stora föremålskategorier, som borde i annan ordning bringas i säkerhet. För de betydande samlingar av föremål, som åtminstone vid de större museerna kvarbleve i byggnaderna, måste beräknas, att omfattande åtgärder borde vidtagas för att kvarvarande samlingar skulle bli skyddade så långt omständigheterna det medgäve.

Med utgångspunkt från utrymmesbehovet i fast mått och med tillägg för dött utrymme och transportgångar borde minimiutrymmet i den ifrågasatta skyddsrumsanläggningen beräknas till omkring 3,600 kubikmeter, vartill komme tillfartsorter m. m.

Elitsamlingarnas föremålsbestånd vore med hänsyn till graden av ömtålighet högst varierande. Ehuru det vore teoretiskt möjligt att med vissa i utredningen föreslagna tekniska anordningar hålla temperatur och framför allt fuktighet på en för föremålen lämplig nivå, vore den sakkunnige fullt på det klara med att skyddsrum, insprängda i berg, icke under alla omständigheter vore de mest idealiska förvaringsrummen för verkligt ömtåliga museiföremål vid långtidsförvaring. Erfarenheten på detta område vore dock ännu för ringa för att man skulle kunna med bestämdhet yttra sig. Gynnsamma erfarenheter hade emellertid hittills gjorts vid ett i Stockholm befintligt skyddsrum och även på andra platser. Den sakkunnige ansåge, att man borde hålla fast vid i berg insprängda skyddsrum, då den kvantitet föremål, som icke med lämplig förpackning eller efter andra åtgärders vidtagande även i ogynnsamma

fall kunde skyddas för fukt- och temperaturvariationer, icke torde vara större än att den utan nämnvärd olägenhet kunde vid lämplig tidpunkt transporteras till annan och ur anförda synpunkter bättre förvaringsplats, därest så icke redan från början skett.

Enligt en i utredningen ingående specifikation hade kostnaderna beräknats till inalles 440,000 kronor på grundval av den i januari 1940 rådande prisnivån. Med hänsyn bland annat till önskvärdheten av utrymmets ökande syntes dock ett belopp av 500,000 kronor behöva tagas i anspråk. Det vore högst angeläget, att kubikinnehållet i skyddsrummen ökades så långt detta inom ramen för 500,000 kronor vore möjligt. Det hade nämligen under utredningens gång mer och mer framkommit, att det endast vore museernas absolut mest trängande behov av utrymme, som kunde tillgodoses med det utrymme, som måst läggas till grund för kostnadsberäkningarna.

Byggnadsstyrelsen har i yttrande den 24 januari 1940 förklarat sig icke ha något att ur byggnadsteknisk synpunkt i princip erinra mot förslaget. Styrelsen hade samrått med en representant för museerna i skyddsrummsfrågan, varvid denne bekräftat, att det av den sakkunnige för museernas elitsamlingar uppgivna nettoutrymmet kunde betraktas såsom en absolut minimifordran. I anledning av vad som anförts i den sakkunniges utredning ville styrelsen framhålla, att de skyddsrum, som genom styrelsens försorg anordnades för vissa museer, icke vore fullträffsäkra.

Ehuru det i 1940 års statsverksproposition för ifrågavarande ändamål beräknade reservationsanslaget av 500,000 kronor något överstege det i utredningen angivna kostnadsbeloppet, 440,000 kronor, syntes det byggnadsstyrelsen välbetänkt, att det högre beloppet anvisades med hänsyn till de för närvarande särdeles ovissa prislägena å materialier och arbeten.

Departementschefen.

Såsom av det föregående framgår, har Kungl. Maj:t meddelat bestämmelser om undanförande vid krig eller krigsfara av vissa arkivalier, samlingar och andra föremål. Dessa bestämmelser avse speciellt de samlingar, som förvaras i vissa statliga och icke-statliga museer i Stockholm, och av dessa samlingar särskilt det eliturval, som under de avsedda förhållandena företrädesvis bör föras i säkerhet. Ett undanförande av ifrågavarande elitsamlingar är förenat med ganska stora svårigheter icke minst av den anledningen, att lämpliga förvaringsplatser ofta icke stå till buds. Vid handläggningen av de frågor, som i dessa hänseenden på sistone uppkommit, har det framstått som ett angeläget önskemål att kunna till en i förväg iordningställd fullträffsäker skyddsrumsanläggning överföra nämnda elitsamlingar, och den i ämnet verkställda utredningen har jämväl inriktats på en lösning av frågan efter dessa riktlinjer. För egen del anser jag mig böra tillstyrka, att en sådan anläggning kommer till stånd.

Det i ämnet framlagda förslaget synes kunna i huvudsak biträdas. Då

det måste förutsättas, att skyddsrumsanläggningen kommer att tagas i anspråk endast för sådana samlingar, som efter en omsorgsfull prövning kunna betecknas som ett eliturval, kan den ifrågasatta anläggningens storlek ingiva viss tveksamhet. Emellertid utgår jag från att de utrymmen i de planerade lokalerna, som eventuellt kunna frigöras genom ett strängare urval bland samlingarna, skola kunna disponeras för vissa museer och institutioner, som vid utredningen icke tagits i beräkning, exempelvis statens etnografiska museum samt möjligen även naturhistoriska riksmuseet, riksarkivet och kungl. biblioteket. Med hänsyn härtill vill jag förorda, att anläggningen planlägges efter i stort sett det utrymmesbehov, varmed utredningsmannen räknat.

Utredningen i ärendet utvisar, att för ändamålet erforderligt markområde kan ställas till förfogande utan särskild kostnad för statsverket. Möjligheter föreligga även att under fredstid uthyra lokalerna för magasinsändamål. Jämväl kan övervägas, om icke de enskilda museer, som här äro i fråga, böra för de skyddsutrymmen, som genom den ifrågasatta anläggningen av staten skulle ställas till deras förfogande, lämna viss ersättning. Därest riksdagen anvisar anslag till bestridande av kostnaderna för skyddsrumsanläggningen, torde Kungl. Maj:t äga meddela de bestämmelser i berörda hänseenden, som kunna befinnas påkallade.

I anslutning till vad av byggnadsstyrelsen anförts anser jag mig böra föreslå, att det för ändamålet erforderliga anslaget bestämmes till det belopp, som beräknats i årets statsverksproposition, d. v. s. till 500,000 kronor. I den för budgetåret 1939/40 fastställda beredskapsstaten ha upptagits medel till vissa om- och nybyggnadsarbeten för nationalmuseum, innefattande jämväl ett belopp av 60,000 kronor för inredande av vissa bombsäkra skyddsrum i museibyggnaden. Om den av mig tillstyrkta skyddsrumsanläggningen för stockholmsmuseerna kommer till stånd, synes nämnda belopp å 60,000 kronor kunna inbesparas. Till denna fråga återkommer jag i annat sammanhang.

I statsverkspropositionen har anslag för ifrågavarande ändamål upptagits med beräknat belopp å förslaget till riksstat för budgetåret 1940/41. Då skyddsrumsanläggningen emellertid synes böra påbörjas redan under budgetåret 1939/40, förordar jag, att anslag för ändamålet i stället äskas å tilläggsstat II till riksstaten för sistnämnda budgetår. Anslaget torde böra upptagas å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln.

Äberopande det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anordnande av skyddsrum för vissa museisamlingar* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40 under åttonde huvudtiteln anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 500,000.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter
biträdda hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen,
att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse,
bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Lars Tunberg.